

Основи функціонування соціальної сфери

Basics functioning of the social sphere

Основы функционирования социальной сферы

Пігуль Наталія Георгіївна, кандидат економічних наук

Пигуль Наталия Георгиевна, кандидат экономических наук

Pihul Nataliya Georgievna, Ph.D Associate Professor

В статті розглянуто роль соціальної сфери в забезпеченні сталого розвитку країни. Охарактеризовано функції соціальної сфери, що покликані сприяти використанню потенціалу суспільства на благо людини. Зазначені основні завдання, що покладені на соціальну сферу для вирішення соціальних проблем. Здійснена характеристика принципів, на яких базується функціонування соціальної сфери.

В статье рассмотрена роль социальной сферы в обеспечении устойчивого развития страны. Охарактеризованы функции социальной сферы, которые способствуют более эффективному использованию потенциала общества на благо человека и принципы, на которых базируется функционирование социальной сферы. Определены основные задачи, возложенные на социальную сферу для решения социальных проблем.

The role of of the social sphere in providing sustainable development is considered in the article. The social sphere functions that are designed to promote the use of potential of society for the benefit of the person described. Basic tasks entrusted to the social sphere for solving social problems are considered in the article. Carried description the principles underlying the functioning of the social sphere.

Ключові слова: соціальна сфера, функції соціальної сфери, принципи соціальної сфери, завдання соціальної сфери.

Ключевые слова: социальная сфера, функции социальной сферы, принципы социальной сферы, задания социальной сферы.

Keywords: social sphere, the social sphere function, the social sphere principles, the tasks the social sphere.

Загальносвітовою тенденцією в період переходу від індустріального суспільства до постіндустріального, інформаційно-сервісного є зростання ролі соціальної сфери. Процес глобального реформування економіки, що почався з виробничої сфери, нині усе більшою мірою набуває соціальної орієнтації, призводить до необхідності розробки механізмів ефективної взаємодії всіх секторів економіки в рішенні соціальних проблем, створенню адекватної економічної та правової бази для формування нових суб'єктів соціальної політики, ефективному функціонуванню соціальної сфери [4].

Розвиток соціальної сфери, з одного боку, спрямований на підвищення якості людського потенціалу, а з іншого – на забезпечення необхідної для ефективної реалізації економічних процесів соціальної стабільності в суспільстві. Враховуючи, що соціальна сфера спрямована на перетворення людини, поліпшення якості її життя, зміну положення соціальних груп, вона впливає на всі сфери життєдіяльності соціуму.

Соціальна сфера існує не ізольовано, а в певному взаємозв'язку з іншими сферами, в сукупності зв'язків, що складають суспільство. Умовою розвитку соціальної сфери є функціонування, головним чином, економічної, політичної та духовної сфер, оскільки в них продукуються матеріальні, духовні блага і цінності, реалізуються функції політичного управління суспільством. Отже, соціальна сфера перетинається з іншими сферами, зосереджуючи всі передумови відтворення і розвитку суспільства. По відношенню до них соціальна сфера виступає як фактор зміцнення і підтримки стабільності соціальних відносин і процесів, їх відносної рівноваги. Це є обов'язковою умовою збереження цілісності всієї суспільної системи [7].

Проблемами функціонування соціальної сфери в сучасних економічних умовах займалися наступні науковці, а саме: В. Куценко, О. Євсєєва, І. Кінаш, Є. Фахрутдінова, В. Гордин та інші. В своїх дослідженнях зазначені вчені розглядали питання формування соціальної сфери у контексті ринкових перетворень. Проте незважаючи на вагомий внесок наявних наукових праць з

проблем розвитку соціальної сфери недостатньо уваги приділено питанням характеристики складових елементів організаційної підсистеми соціальної сфери.

Метою даної статті є дослідження основ функціонування соціальної сфери.

Для досягнення даної мети були поставлені такі завдання: дослідити роль соціальної сфери в сучасних умовах розвитку країни; визначити та охарактеризувати функції, принципи та завдання соціальної сфери.

Основний матеріал статті

В національній економічній системі соціальна сфера займає важливе місце як комплекс галузей, діяльність яких направлена на формування загальних умов всебічного розвитку особистості, забезпечення розширеного відтворення трудового, інтелектуального і споживчого потенціалу суспільства [11].

Причиною розвитку соціальної сфери є те, що поряд з матеріальними потребами з розвитком суспільства все більше зростають потреби в суспільних і духовних благах, які саме створюються в соціальній сфері. Поєднання матеріального виробництва й соціальної сфери дає змогу забезпечувати відповідність між матеріальним добробутом і духовним розвитком людини. Адже науково-технічна революція, якісно нова техніка вимагають підвищення рівня освіти, кваліфікації, загальної культури людини, її дисциплінованості та відповідальності за доручену справу. Усе це визначає зростаючу роль й активний зворотний вплив соціальної сфери на розвиток суспільного виробництва [5].

Соціальна сфера створює сприятливі умови як для духовного, так і матеріального життя, оскільки якість, асортимент і доступність надаваних послуг є важливою складовою частиною формування високого рівня життя населення. Велике значення соціальна сфера має у формуванні людського капіталу, до якого ставляться великі і постійно зростаючі вимоги, зокрема до освіченості, професіоналізму, здатності адаптуватись до швидких змін [6].

За теоретичними аспектами слід розрізняти поняття «людський капітал» трьох рівнів:

– на рівні окремої особи людським капіталом постають знання та навички, здобуті людиною завдяки освіті, природним здібностям, професійній підготовці,

практичному досвіду, на основі яких вона може надавати цінні виробничі послуги іншим людям. На цьому рівні людський капітал можна порівняти з іншими видами особистої власності (майно, гроші, цінні папери), що забезпечують отримання доходів, і постають особистим, або приватним людським капіталом;

– на мікроекономічному рівні людський капітал являє сукупну кваліфікацію та професійні здібності всіх працівників і здобутки підприємства щодо ефективної організації праці і розвитку персоналу. На цьому рівні людський капітал асоціюється з виробничим і комерційним капіталом підприємства, оскільки прибуток отримується від ефективного використання всіх видів капіталу;

– на макроекономічному рівні людський капітал залучає накопичені вкладення у такі сфери діяльності, як освіта, професійна підготовка і перепідготовка, служба професійної орієнтації і працевлаштування, оздоровлення тощо, і постає істотною частиною національного багатства країни – національним людським капіталом. Цей рівень залучає всю суму людського капіталу всіх підприємств і всіх громадян країни (без повторного рахунку), оскільки і національне багатство є багатством усіх громадян і всіх юридичних осіб.

Слід зазначити, що людський капітал є сформованим і розвинутим унаслідок інвестицій і накопичення й підтримання людиною (суспільством) певного запасу здоров'я, здібностей, знань, навичок, мотивацій, що цілеспрямовано використовується в економічній діяльності, сприяє зростанню продуктивності праці і завдяки цьому впливає на зростання доходів свого власника, прибутку підприємства та національному доходу [3]. І цьому сприяють такі ланки соціальної сфери, як освіта, охорона здоров'я, культура тощо.

В умовах переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки, подолання наслідків фінансово-економічної кризи, намагання інтегруватися у світову спільноту, ефективне формування людського капіталу, як джерела економічного розвитку та процвітання країни, є першочерговим і важливим завданням. Всесвітній банк, на прикладі дослідження 192 країн, зробив висновки, що лише 16 % росту в країнах з перехідною економікою обумовлені фізичним капіталом (обладнання, споруди та виробнича інфраструктура), 20 % – природним

капіталом, 64 % пов'язані з людським і соціальним капіталом. Так 40 % валового національного продукту найбільш розвинені країни отримують за рахунок ефективної системи освіти [1].

На соціальну сферу покладено вирішення соціальних завдань, що мають першочергове значення для розвитку економіки і справляють позитивний вплив на головну продуктивну силу суспільства – людину, а саме:

- досягнення гідного рівня матеріального добробуту і умов життя людей;
- забезпечення повної продуктивної зайнятості населення, підвищення якості і конкурентоспроможності робочої сили;
- забезпечення прав і соціальних гарантій сім'ям;
- забезпечення підтримки соціально найбільш вразливих верств населення;
- вплив на демографічну ситуацію в напрямі підвищення народжуваності та зниження смертності населення, збільшення тривалості життя;
- розвиток соціальної інфраструктури;
- забезпечення стабільності суспільної системи [10].

Оптимальні процеси в розвитку соціальної сфери пов'язані з активністю її інститутів й організацій, спрямованою на соціальний захист інтересів кожної людини й на забезпечення доступності для членів даного суспільства його основних ресурсів. Головною функцією соціальної сфери при цьому виступає відтворення й всебічне життєзабезпечення особистості й соціальної спільності. Соціальне відтворення при цьому розуміють як цілеспрямовану соціальну діяльність по забезпеченню сприятливих умов існування та розвитку соціальної сфери [9].

Також соціальній сфері притаманні інші функції, а саме: продуктивна, культурологічна та функція соціального захисту (рис.1).

У цілому функції соціальної сфери покликані сприяти використанню потенціалу суспільства на благо людини.

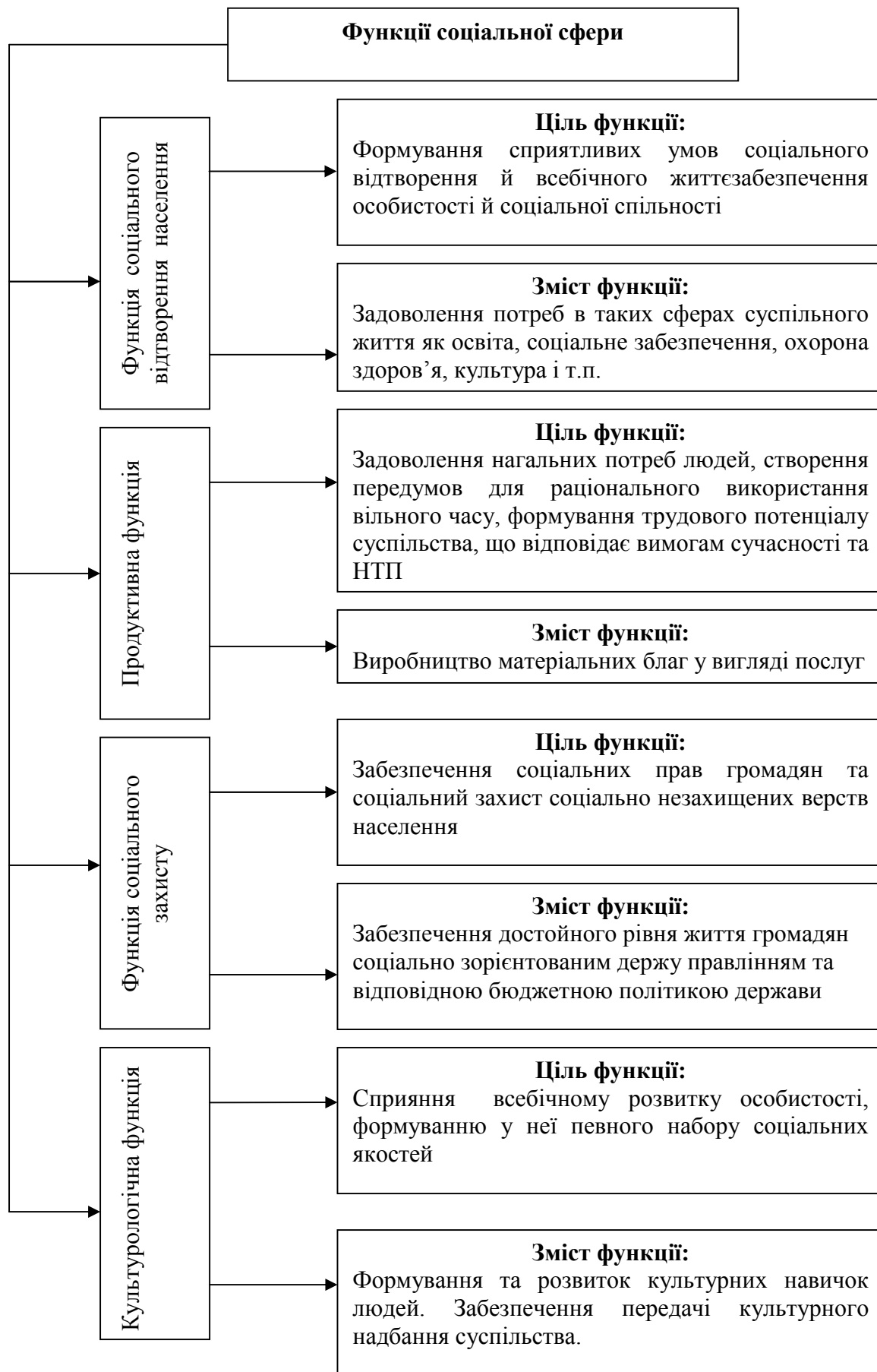

Рис.1. Характеристика функцій соціальної сфери

Організаційний механізм побудови соціальної сфери базується на певних функціях (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика принципів соціальної сфери

Принцип	Характеристика
Гуманізму	Передбачає визначення людини найбільшою цінністю, захист його достоїнств, цивільних прав, створення умов для всебічного прояву здібностей особистості
Соціальної справедливості	Передбачає розподіл і перерозподілом благ, регулювання ринково-господарських відносин, забезпечення основних політичних, економічних та соціальних прав і свобод, соціальним захистом населення
Суспільна доцільність	Контингент, що захищається в суспільстві повинен бути суворо обмежений тими категоріями населення, хто повністю або частково позбавлений здатності до праці і самозабезпечення. Втіленням цього принципу в практиці соціальної роботи стала система адресної соціально-економічної допомоги
Економічна ефективність	Відображає оптимальне співвідношення обсягу соціальних витрат та розміру відрахувань на їх фінансування. Відрахування на фінансування соціальної сфери повинні співвідноситися з усіма макроекономічними показниками: валовим внутрішнім продуктом, фондом оплати праці, доходами населення і т. п. Перевищення оптимальної величини відрахувань на соціальні потреби сприяє зниженню ефективності суспільного виробництва. Крім того, принцип економічної ефективності полягає в оптимальному співвідношенні між соціальними виплатами і заробітною платою
Пріоритет держави в соціальному захисті населення	Держава виступає головним гарантом економічного забезпечення соціально достатнього рівня життя тим громадянам, які не можуть зробити цього самостійно в силу об'єктивних причин
Економічна самостійність місцевих органів влади	Передбачає розмежування економічних повноважень суб'єктів державного та місцевого рівнів. Соціальне допомоги та інші виплати повинні гарантуватися в мінімальних розмірах на державному рівні, а всі додаткові виплати мають забезпечуватися з місцевого бюджету та місцевих фондів соціального страхування, з метою зацікавленості населення регіону та його адміністрації у розвитку економіки адміністративно-територіальної одиниці та її самозабезпеченні

На зазначених вище принципах заснований соціальний захист населення. Ці принципи спрямовані на збереження пропорцій, оптимального співвідношення між сферами виробництва і споживання. Згідно з цими принципами діє механізм соціального захисту населення, що проявляється у вигляді соціально-економічних методів у технології його соціальної підтримки.

Висновки

Таким чином, організаційний механізм побудови соціальної сфери повинен базуватися на чітко визначених функціях, принципах та завданнях, що дозволить більш ефективно реалізовувати державну соціальну політику з метою підвищення якості життя населенні.

Література

1. Бузмакова М. В. социальная инфраструктура – важнейший фактор повышения эффективности национальной экономики / М. В. Бузмакова // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. - Нижний Новгород: Вестник ННГУ - 2010. – № 3 (2). – С. 420–427.
2. Гордин В. Э. Управление социальной сферой : учебник / В. Э. Гордин. – СПб: Издательство СПбГУЭФ, 1998. – 289 с.
3. Диба О.М. Соціальна сфера й особливості інвестування у людський капітал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/627/1/Dyba_.pdf
4. Євсєєва О. О. Соціальні стандарти як функціональні орієнтири розвитку соціальної сфери / О. О. Євсєєва // Вісник економіки транспорту і промисловості. Збірник науково-практичних статей. – Харків: УДАЗТ. – 2011. – Вип. 34. – С. 375-378.
5. Кінаш І.П. Соціальна сфера як ресурс сталого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA/2012-1/%D0%9A%D1%96%D0%BD%D0%B0%D1%88.pdf>
Куценко В.І. Соціальна сфера: реальність і контури майбутнього (питання

- теорії і практики): Монографія. /За наук. ред. д.е.н., проф., академіка НАН України Б.М. Данилишина /РВПС України НАН України. - Ніжин: ТОВ "Видавництво «Аспект-Поліграф», 2008. - 818 с.
6. Маргулян Я. А. Социальная политика: ученик / Я. А. Маргулян. – СПб.: Издательство Санкт-Петербургского университета управления и экономики, 2011. — 236 с.
 7. Назаркина В. Н. Основные задачи и принципы экономики социальной сферы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/25_NPM_2009/Economics/51423.doc.htm
 8. Панченко М. Соціальна сфера і соціальна політика та їх співвідношення в аспекті державного управління соціальною сферою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ardu_o/2009_1/R_5/Panchenko.pdf
 9. Сутність і зміст соціальної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/315/4.pdf>
 10. Фахрутдинова Е.В. Роль социальной сферы и социальной политики в обеспечении устойчивого социально-экономического развития страны [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ecsocman.hse.ru/data/2011/10/28/1267245220/1.pdf>

Пігуль Н.Г. Основи функціонування соціальної сфери / Н.Г. Пігуль // Науковий вісник ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». Серія «Економічні науки». – 2013. – №1 (56). – С. 46-50.